

BEKERS VAN HARKSTEDE.

HET AVONDMAALSZILVER IN DE PROVINCIE GRONINGEN.

J. VINHUIZEN en Dr. G. A. WUMKES. Het avondmaalszilver in de Provincie Groningen. Sneek, A. J. Osinga, 1913.

Spreken wij van „kerkelijke kunst” dan denken wij daarbij doorgaans, en niet ten onrechte, aan kunstuitingen die verband houden met de Katholieke kerk, met den katholieken eeredienst; want zowel aan de versiering van het Hervormde bedehuis als aan datgene wat voor den dienst gebruikt wordt is, vooral in lateren tijd, over het algemeen zeer weinig kunstvols te bespeuren.

Vroeger was dit wel anders, en zien wij naar de oude kerken, die, 't is waar, veelal oorspronkelijk voor katholieken dienst gebouwd zijn, dan munten zij uit door prach-

tig snijwerk aan koorhek, preekstoel, kerkbank, door schitterende gebrande glazen, maar helaas de latere zijn in alle opzichten zoo sober, nuchter, smakeloos mogelijk. 't Is alsof men allen toot als heiligschennis in de kerk beschouwde.

Ook het kerkgerei, het avondmaalszilver o.a., dat eertijds zich kenmerkte door mooie vormen van bekers en bokalen, door kunstvol graveer- en ciseleerwerk, het gaat nu het karakter dragen van uitsluitend praktisch te zijn, hygiënisch, maar zonder schoonheid.

De heeren J. Vinhuizen en Dr. G. A. Wumkes, wie deze teruggang in kerkelijke schoonheid ook ter harte ging, hebben de moeite genomen in alle kleine plaatsjes der gemeente Groningen na te speuren, wat er daar nog van schoonheid uit vroeger dagen over was. Zij hebben die voorwerpen beschreven en opgemeten, gefotografeerd en

afgeteekend vóór dat wellicht deze of gene noodlijdende gemeente ze verkoopen zou of inruilen tegen het meer hedendaagsche — zooals de beide heeren in een voorwoord schrijven — „kunsteloos tafelgerei, dat slechts getuigenis weet af te leggen van een breuk met een belangwekkend verleden en nooit voor 't nageslacht eenige hoogere waarde zal bezitten.”

Vele gemeenten hebben in plaats van den gemeenschappelijken beker die bij 't avondmaal rondgaat, kleine nikkelen bekertjes voor iederen avondmaalsganger ingevoerd, en ten koste daarvoor het oude zilvergerei opgeofferd, dat naar den antiquiteitenhandelaar gegaan is of versmolten bij den zilversmid.

Er zijn echter gemeenten, zoo deelen de beide heeren ons mede, die wel de bekertjes in gebruik namen, maar nog steeds den gemeenschappelijken beker als een sieraad op de tafel laten prijken. „Het is of zij nog geen afscheid kunnen nemen van het eerwaardige gedenkstuk dat geslacht na geslacht heeft sprake gedaan van het heiligste en hoogste, dat het geloof zich kan toe-eigenen.”

En vele d'zer bekers zij zijn meesterstukken van de gilde, zij zijn de herinneringen aan een kunstvol verleden. Wie de Tentoonstelling van Kerkelijke Kunst in den Bosch bezocht heeft, zal hebben kunnen zien, dat daar avondmaalsbekers en ouwelschalen der Hervormde gemeenten waren, voorbeelden van vorm en graveerwerk. Zij muntten over het algemeen uit door strengheid maar ook door stijl. Zij deden zien wat die vroegere goudsmiden vermochten, en hoe deze aan dit kerkelijk zilver een bepaald karakter wisten te geven, een karakter dat zich specifiek onderscheidt van het katholieke kerkgerei. En wie nu de afbeeldingen in het boek van de heeren Vinhuizen en Dr. Wumkes nagaat, dien zal het opvallen, hoe voornaam van vorm en verhouding de meeste dier bekers en kelken zijn.

Ziet eens naar de afbeelding van die

prachtige bekers van Harkstede die zeker wel als bijzonder mooie specimina mogen gelden en het type vertegenwoordigen van den beker op voet, in tegenstelling met den eveneens veel voorkomenden kroesvorm, zooals o.a. die van Holwierda, van Leegkerk en zooveel andere plaatsjes, want de schrijvers hebben de geheele provincie afge-reisd en overal nagegaan wat er nog in eere was gebleven.

Het wil mij toeschijnen dat zij met hunnen vaak mocitevollen tocht door al die kleine gemeenten, een prijzenswaardig werk hebben gedaan en met het uitgeven van hunne bevindingen velen aan zich verplicht zullen hebben. Zij toch hebben door hun, laat ons het noemen, historisch archeologische beschrijving, den kerkvoogden doen zien, dat datgene wat zij onder hunne berusting hebben, zeer belangrijk geacht wordt, waardoor deze er misschien minder licht toe zullen overgaan het te verkoopen, het te verruilen, of te versmelten, zij zullen er meer waarde aan hechten. Maar daarenboven hebben zij opnieuw eens aangetoond hoe sierlijk en schoon het kerkgerei (dat voor zulke exceptioneele gelegenheden toch waarschijnlijk wel bijzonder mag zijn) vroeger was, als een voorbeeld en les voor de kerkvoogden die het nieuw zullen aanschaffen, voor de edelsmeedkunstenaars die het zullen maken.

Hier ligt een uitgebreid arbeidsveld. Van katholieke zijde wordt weer meer en meer de aandacht geschonken aan het kerkzilver, aan het kerkelijk huisraad, aan de kerkversiering, doch de protestantsche eeredienst hecht hieraan te weinig waarde, en ten onrechte. Want daardoor krijgt men veelal in stede van 't mooiste dat men zou wenschen, het leelijkste dat te verkrijgen is. Daarom kerkvoogden en dominees, ziet eens hoe een vroeger geslacht in deze placht te handelen en doet desgelijks.

Misschien komen wij dan wel langzamerhand, weer tot nieuwe protestantsche „kerkelijke kunst”.

R. W. P. Jr.